

'נוהגים כבוד זה-בזה'

לימוד הלכות

'בין אדם לחברו'

בין פסח לל"ג בעומר

על-פי הספר 'פניני הלכה',
של הרב אליעזר מלמד שליט"א

תלמידים יקרים

בין פסח ל-ל"ג בעומר אנו מציינים
במנהגי אבלות את פטירתם של תלמידי
רבי עקיבא, על שלא נהגו כבוד זה בזה
עלינו מוטל לתקן תחום זה, ולנהוג לפי
הלכות שבין-אדם-לחברו, ולאורם של
'ואהבת לרעך כמוך', 'מה ששנוא עליך
'לא תעשה לחברך

בטוחים שתפיקו את המירב מלימוד
חשוב זה!

'צוות 'קול יעקב'

כ"ז ניסן	מצווה מהתורה שלא לשנוא אדם מישראל, שנאמר "לא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְכָּךְ". ולא מדובר רק בשנאת חினם, אלא אפילו אדם שחבירו העליב אותו בצורה חמורה, אסור לו לפי התורה לשנוא את זה שהעליבו. ומה יש לעשות במקרה שנפגענו ממישהו? הרמב"ם אומר: מצווה על החבר שנפגע להודיעו ולומר לו: למה עשית לי כך שנאמר 'הֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ'. במילים אחרות: יש להידבר, לברר ביחד כל בעיה וכל הרגשת אי נעימות.
כ"ח ניסן	המצווה שלא לשנוא צמודה למצווה להוכיח את החבר, כפי שנאמר "לא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְכָּךְ - הֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ..." צריך שאדם יתנהג בישרות ולא יסתיר את עלבונו, ואם הוא מרגיש שנפגע - יבוא אצל חבירו ויאמר לו במה נפגע ממנו. התורה מאמינה שאפשר לפתור כל בעיה שבין אדם לחבירו על ידי הידברות. וכאשר אנשים יהיו ישרים זה עם זה, ויבררו מחלוקות בהידברות, המריבות יעצרו, ולא ירגישו צורך לנקום ולנטור, ויוכלו לאהוב את חבריהם, כפי שנאמר בפסוק הבא "לא תִקֵּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ - וְאֶהְיֶה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ אֲנִי ה'".
ל' ניסן	אמרו חכמים במסכת אבות "הוי דן את כל האדם לכף זכות". והכוונה היא, שמי שרואה את חבירו עושה דבר שניתן לפרשו באופן חיובי וניתן לפרשו באופן שלילי, מצווה

	לפרשו באופן חיובי. וכן השומע על חבירו סיפור שאפשר לפרשו לחיוב או לשלילה – מצווה לפרשו באופן חיובי.
א' אייר	כאשר ניתן לפרש באופן הגיוני את המעשה לצד טוב או לצד רע, מצווה לפרשו לצד הטוב, אבל כאשר המעשה נראה רע, ועל פי ההיגיון קשה לפרשו לטוב, אין חובה לדון לכף זכות. אבל אם מדובר באדם צדיק, אפילו אם עשה מעשה שנראה כמעשה רע, כל זמן שניתן לפרשו באופן חיובי, אפילו בקושי, מצווה לדון אותו לכף זכות.

כ"ג ניסן	הימים שבין חג הפסח לחג השבועות הם ימים שיש בהם צער, מכיוון שמתו בהם עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא. לפיכך נוהגים בימים אלו מקצת מנהגי אבלות: שלא להתחתן, ושלא להסתפר, וכן אין עורכים בהם ריקודים ומחולות של רשות.
כ"ד ניסן	מובא בתלמוד במסכת יבמות: שנים עשר אלף זוגות של תלמידים היו לו לרבי עקיבא... וכולן מתו בפרק זמן אחד, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה... ועוד נאמר: כולם מתו מפסח ועד שבועות. עוד מסופר במדרש שאמר רבי עקיבא לתלמידיו החדשים: "בניי, הראשונים לא מתו אלא שהיתה עיניהם צרה אלו לאלו, תנו דעתכם שלא תעשו כמעשיהם" מאז, ימים אלו של ספירת העומר הם ימים שנוהגים בהם מקצת מנהגי אבלות, ומשתדלים לתקן בהם את היחסים שבין אדם לחבירו

כ"ה ניסן	ישנן הרבה מצוות שאפשר לקיימן בלי כוונה והרגשה מיוחדות, למשל ניתן לשמור כשרות ושבת ללא כוונה או יחס מיוחדים, אבל את המצוות שבין אדם לחבירו אי אפשר לקיים ללא אהבה. איך תראה למשל הצדקה שאדם נותן ללא אהבה? או איזו משמעות תהיה לביקור חולים שייעשה ללא יחס אישי, חמים ורגיש לחולה? לכן אמר רבי עקיבא: "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה", שבלעדיו לא ניתן לקיים מצוות רבות מאוד.
כ"ו ניסן	ישנו הסבר נוסף לכך ש'ואהבת לרעך כמוך' – הוא כלל גדול בתורה. אדם שאינו אוהב את חבריו הוא אדם אנוכי, אגואיסט, שאכפת לו רק מעצמו ודואג רק לעצמו. לכן אדם שלא אכפת לו מחבריו, לעולם לא יוכל להאמין בה', וממילא לא יוכל לקיים שום מצווה כפי שצריך. כדי שאדם יוכל להרים את עיניו ולשאול מי ברא את העולם, את השמיים ואת הארץ, צריך שקודם כל יהיה אכפתי ואוהב לחבריו.

ח' אייר	עוון חמור יותר הוא לשון הרע. וזה המספר דברי אמת בגנותו של חברו, כלומר אין האיסור בזה שהוא משקר, אלא האיסור בכך שהוא מפרסם את חסרונותיו ופגמיו של חברו. הוצאת שם רע, זה האומר שקרים בגנותו של חברו.
ט' אייר	"מי האיש החפץ חיים – נצור לשונך מרע": מסופר על רבי אלכסנדר, שנכנס לעיר אחת, והכריז שיש לו תרופה עבור מי שרוצה לזכות באריכות ימים. התאספו סביבו אנשים רבים, ובקשו את תרופת הפלא לאריכות ימים. אמר להם את הפסוק: "מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב, נצר לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה". הפסוק מבטיח אריכות ימים לכל אדם שינצור את לשונו מלדבר רע על חבריו. אם רצונכם באריכות חיים אל תדברו לשון הרע.
י' אייר	הרב ישראל מאיר הכהן מראדין נולד לפני יותר ממאה וחמישים שנה, והוא החליט לקום ולעורר את עם ישראל לשמירת הלשון. לשם כך הוא חיבר ספר על דיני לשון הרע ורכילות, ודאג שיופץ בעם ישראל. הספר נקרא "חפץ חיים", על שם הפסוק שהזכרנו, המבטיח אריכות ימים למי שנוצר לשונו מלדבר רע. רבי ישראל מאיר גם היה דוגמא אישית לשמירת הלשון. לכן כינויו של רבי ישראל מאיר הוא "ה'חפץ חיים". רבי ישראל מאיר, סמל שמירת הלשון, אכן

	זכה לאריכות ימים ונפטר בגיל למעלה מ-90 (93 או 97). בתקופה ההיא היה זה גיל מופלג ביותר.
י"א אייר	מעבר להבטחת הפסוק, ישנו הסבר הגיוני לאריכות הימים שזוכה לה מי ששומר עצמו מלשון הרע. בעולם הזה יש דברים טובים ודברים רעים. התורה מכוונת אותנו להתעסק בעיקר בטוב, ולצמצם את העיסוק ברע למינימום ההכרחי. מי שבכל זאת בוחר לעסוק ברע יתר על המידה, הרע דבק בו, והוא מתמלא עם הזמן כעסים ועצבות, הפוגעים בבריאותו.

ב' אייר	כאשר מדובר באדם שעושה מעשים רעים, מכיוון אנו יודעים שבדרך כלל הוא עושה מעשים לא טובים, גם כאשר אפשר לפרש את מעשיו לטוב - נכון לפרשם לרע. אלא שצריך להיזהר מאוד, שלא נקבע שלא בצדק (מתוך שנאה) שאדם מסוים הוא רשע, וממילא צריך לדון אותו לכף חובה. וכדי שלא להיכשל בזה, צריך להתחזק במצוות "וְאֶהְיֶה לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" ובמצוות "לֹא תִשָּׁנָא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְבֶּךָ"
ג' אייר יום הזיכרון (מוקדם)	במהלך יום הזיכרון מושמעת צפירה. יש טוענים שכיוון שמנהג העמידה בצפירה אין מקורו בתורה אלא הועתק מהגויים, אסור לקיימו, משום האיסור ללכת בדרכי הגויים. אולם למעשה דעת רוב הפוסקים, שכיוון שיש טעם במנהג - שעל ידי הצפירה והדומיה מתייחדים כולם

	יחד באותו הזיכרון, אין בזה משום איסור הליכה בחוקות הגויים. יותר מכך, העמידה בצפירה וההרהור בזיכרונם של הקדושים ובמצוות מסירות הנפש להצלת העם והארץ הוא כהרהור בדברי תורה, וכן קיום דברי המשנה "אל תפרוש מן הצבור".
ה' אייר	המצווה המבטאת יותר מכל את היחסים התקינים שצריכים להיות בין אדם לחבירו על פי התורה, היא מצוות איסור לשון הרע. האיסור הזה מרכזי וגדול כל כך, עד שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, שבית המקדש הראשון נחרב בעוון עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, ואילו בית המקדש השני, שהגלות שבעקבותיו היתה ארוכה הרבה יותר ועד היום הוא עומד בחורבנו, חרב בעוון שנאת חנם ולשון הרע.
ז' אייר	איסור לשון הרע מתחלק לשלושה חלקים: רכילות, לשון הרע והוצאת שם רע. רכיל הוא ההולך כרוכל מאדם לאדם, ואומר: כך אמר עליך וכך דיבר עליך אדם זה, אע"פ שדבריו אמת, ואין בכוונתו להזיק לחבירו, דיבורים כאלה עלולים לגרום לסכסוכים ומריבות.

ט"ז אייר	אסור לאדם לצער את חבריו בדיבור (כגון להעליבו), ואיסור זה נקרא "אונאת דברים", ומקורו בפסוק וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ וַיֵּרֶאֶת מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם". ועוון אונאת דברים חמור יותר מגרימת הפסד כספי, שלגבי אונאת דברים הוסיפה התורה והזהירה: "וַיֵּרֶאֶת מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", מה שלא הזהירה לגבי הגורם לחבירו הפסד ממון. ואם הלבין את פני חבריו ברבים, הרי הוא כאילו שופך דמים, שמרוב בושה תחילה הוא מאדים ולאחר מכן דמו מסתלק מפניו והוא נעשה חיוור, ופניו נראות כפני מת. ואם הוא רגיל לעשות כך, אמרו חכמים שאין לו חלק לעולם הבא, והוא יורד לגיהנם ואינו עולה . ואמר רבי שמעון בן יוחאי: "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבריו ברבים".
י"ז אייר	בגמרא מסופר: מעשה בנכרי אחד שבא לפני הלל הזקן ואמר לו: אנא, גייר אותי, ובלבד שתלמד אותי את כל התורה כולה כאשר אני עומד על רגל אחת. הסכים הלל, גייר אותו ואמר לו: 'מה ששנוא עליך, אל תעשה לחברך. זו היא כל התורה כולה, והשאר פירוש הוא, לך ולמד". כאשר אנו רגישים לזולת, ובישרות אנו שמים לב מה לא היינו

	רוצים שיעשו לנו ונזהרים בכבוד החבר ובתחושותיו, רבות מההלכות שביו אדם לחברו מובנות מאליהן.
	תלמידים יקרים! יישר כוח על שותפותכם בלימוד הלכות בין-אדם-לחברו בתקופת ספירת העומר. אנו תפילה, שהלימוד יבוא לידי מעשה, נלך לאורן של ההלכות הללו, והשלום והאחוה יהיו איתנו!

י"ב אייר	ישנם מצבים שבהם מותר ואף מצווה לומר לשון הרע – כאשר יש למנוע נזק מחבר. אם אנו רואים שני אנשים הקובעים ומחליטים לעשות שותפות, וברור לנו שאחד מהם הוא רמאי המתכוון לגנוב מחברו, עלינו להזהיר את החבר, ויש בכך גם מצווה. אך יש להיזהר מאוד: א. לא להחליט על מישהו שהוא רמאי ללא בסיס, או מתוך שנאה אליו. ב. להתכוון רק לתועלת להציל מהנזק, ולא לסכסך ולרכל. ג. יש להיזהר לא להגזים בדיבור על הרמאי. אמירת לשון הרע כזו נקראת 'לשון הרע לתועלת'.
י"ד אייר	<u>שאלה</u> : חבר שבר חלון באחד המבנים הציבוריים בישוב. הוא לא תכנן לשבור את החלון אלא קצת התפרע וזרק אבנים, ובלא כוונה אבן פגעה בחלון. בעיני החברים מי

	שיספר נחשב ל'מלשין' ולאומר לשון הרע. האם עלינו לדווח לאחראים בישוב על מי ששבר את החלון או לא? <u>תשובה:</u> שובר החלון חייב לשלם את דמי נזקו. ואם לא בא מעצמו לשלם, עליכם לנסות להסביר לו שכל מי שמזיק לרכוש חבירו או לרכוש הציבור – מחויב לשלם את הנזק. ואם אינו מוכן לקבל על עצמו את האחריות לכך, עליכם להודיע לאחראים כי פלוני שבר את החלון, כדי שהם יוכלו לגבות ממנו את תשלום התיקון. יש בזה מצווה של השבת אבדה. וכיוון שזו מצווה להציל ממון החבר, אין כאן איסור לשון הרע.
ט"ו אייר	צריך לדעת, שאיסור לשון הרע נועד למנוע צער מאדם סתם, ולא לשמש מגן ומחסה לפושעים ומזיקים. להפך, צריך להיאבק כנגד מי שמזיק רכוש או פוגע באחרים. אסור לעמוד מנגד ולראות רכוש ניזוק או חברים נפגעים ולשתוק, אלא יש לפנות אל האחראים ולספר להם, כדי שהם יוכלו לעשות צדק. ויש בכך מצווה של 'לא תעמוד על דם רעך' ומצוות השבת אבידה.